

fia de *cuixer*; *cuixer*, *cuixera*, *cuixeró*, *cuixerot*, *cuixet*, *cuixot*, V. *cuixa*

CUL, del ll. cŪLus, id. □ 1.ª doc.: orígens (S. xiv, etc.).

«Se levà contra ell un altre príncep --- e pres lo dit L. en camp --- e, agenollat, li féu cent vegades, davant tota sa host, besar lo *cul* de l'ase», Eiximenis (*Regiment*, § 122); «los juheus cortesament ne usaren, que no li trenquaren degun os, mas los cristians: esquarterar, laçerar pels budells, pel *cul*! ---», StVicentF (*Quar.* xi, 50.11): l'horroritza (lloc comú dels predicadors de l'època) la blasfèmia *per lo cul sagrat* o p. l. c. de Déu, de la qual l'InvLC dóna cinc testimonis des de 1389 a 1440, que AlcM testifica sense eufemismes en un doc. de Sóller de 1373; *per lo cul d'aital!* en un doc. de 1418 de cap al Berguedà (Serra Vilaró, *Pinós* III, 327), *per lo cul de tal*, val. o mall., 1524.

Farem poques excepcions a la nostra norma d'ometre fraseologia. No sé qui era en Jaumet [1839, Lab. «lo *cul* d'en Jaumet que no sab seure ni estar dret»; PCoromines, *El sopar de can Garlanda*] i potser es pot suposar (*se non è vero...*) que primer diguessin les mares *jau-quet* o *jau-me-quet* com a sobrenom d'una criatura a qui haguessin de donar massa sovint aquesta ordre (*quet* per *quiet* en molts textos dels Ss. xiv-xv, AlcM). «*Què té que veure el cul amb les quatre tèmpestes?* (Belv., Lab. 1839; AlcM els escapça les *quatre*, mai sentit així). *Cul* 'fons d'un lloc' ho sentia molt en córrer per l'Onomàsticon (*la Fàbrica és al cul de la riera*, en el Montseny, Fogars, 1935; de vegades, lloc alt: «*Els Forats són al cul del Pasqual*, maestr., partida de Traiguera, 1961).

DERIV.: Sabem que en el llatí colloquial o vulgar tenia curs un verb *culare* amb el sentit obscè de 'ficar' en què apareix en Petroni (*Cena Trimalchionis* 383 «hineinstecken», glossari de Schumbeck). Això ens dóna la clau d'un substantiu usat per Bernat Metge i que no s'havia entès: s'endevinava pel context que *cillades* no significava res de bo en el juvenívol i desvergonyit *Sermó* del gran estilista, car així ho havien llegit Marçal Olivar i M. de Riquer en llurs edicions, v. 101: però tots dos ho treien del ms. «deterior». O sense definir el sentit; el segon ens comunica que l'altre ms. porta *culades* (sense cridar l'atenció ni adonar-se de l'existència d'un problema) però és la lliçó que s'imposa —'coits, còpules' (adúlteres)— i que ho aclareix tot en aquest passatge cínic «si volets ésser mullerat / a vostra honor / no hi entrevinga corredor / mas qualche dona, / a qui sia fet part bona / de les *culades*: / e jugarets a bescambiades / de les mullers»; m'observava Olivar que alludeix a la vergonyosa combinació, que ja s'endevina, entre dos «marrimonis»; notem que parla de «dona» (o sigui 'dama' o 'senyora' i no pas *fembra* que és el que hauria escrit Metge si es tractés d'una mitjancera pagada). Sense coincidir bé amb això, tira en la mateixa direcció el mossàrab balear *kulàta* de què parlarem (> menorquí *culeta* o *cula* 'vulva'); no anant tan enllà (però

potser no sense al·lusió en alguna mesura) el verb barceloní *cular* (Pitarra, Oller) i la dita castellanenca «a casar-se, a *culades* pot anar-se» (Borràs Jarque, BSCC XIII, 178).

⁵ *Culada* [teixits BDC rv, 90]. *Culador*. *Cular* adj. [S. xiv]; *budell cular* [*kulá*], *llonganissa* o *sobrassada cular*, després canviat en *culara* [Lab. 1839; DAG.] o *culana*. *Cular* v. [c. 1865, Pitarra; † NOLLER]; nàut., BDC xii, 26; *cula*, *donar la ~ 'cular'* a Cardona i val. ¹⁰ *donar culatge*. *Culassa* [1640; per a l'ús a Cerdanya, veg. s. v. *llèmpia*; BDC III, 56; i per al suro, BDC XIII, 105]; *culassada*; +*culastrada* ribag. 'fondalada' («tota aquella *kulastráda* de baix», Lasquarri, 1957), cf. *cul* 'fons' (supra), si bé pot haver-hi encreuament amb *costalada*, puix que a Val. usen *costralada* en lloc d'aquest.

Culata [1627], almenys en l'accepció artillera és pres de l'italià *culatta* [Varchi, † 1565, que donà també cast. *culata*, 1611], potser també en la nàutica (BDC XII, 26), més dubtós en la de tall de carn (AlcM, § 6), però no crec que ho sigui en les accs. § 9-11 i més en la § 12 d'AlcM, que se sent molt no sols a l'Albufera (AlcM ho treu de VKR vi, 232ss.) sinó a gran part del P. Val. (Sueca, 1962), part oposada a la façana de qualsevol edifici (CastPna.; *la culata del Teatro tal*, Onda). També dubto molt que es tracti d'un derivat en -ATTUS, -ATTA:² com que la barraca valenciana ve del temps dels moros (almenys els noms de part de la seva construcció i terminologia) sospito un mossarabisme de CUL-ATA (> àr. **kulâta*) 'la part de darrere'; el mateix mot mossàrab pron. *kulâta* donaria a les Illes *culeta* 'part posterior de la bossa d'un gànguil' mall.,³ 'vulva de nena' men. (també el regresiu *cula* men.). *Culatada* +ribag. (Barravés, BDC vi, 23); 'cop de la culata d'una arma'. +*Culatejar*, *la barca*, intr. 'pegar cops de cul quan han calat i sobretot quan treuen l'art de la mar' (Sant Pol de Mar, 1931, 1936); un val. *culatejar* 'escotxegar el perdigot' (AlcM) no ve de *cul* sinó que deu ser alteració d'un **clogatejar* > *cluatejar*, forma afí a *cloquejar*. *Culató* (vocab. de l'oli, BDC xi, 109; 'part d'una arma', Lab. 1839; AlcM).

Culatxo 'peça dels bolquers' [Labèrnia 1839; ross.] que a Girona alteren en *culatge* (AlcM); 'estri dels cardadors i teixidors' (BDC iv, 90). *Culejar* nàut. [BDC XII, 26], 'entretenir-se fent feinetes sense valor', mall.;⁴ *culejó*; *culejament*; *culeja*; *culejada*; *culejador*; *culejadorada*; *culejadura*. *Culer* [*culero*, mj. S. xviii, val.; Lab. 1839; igual a Ripoll, per als pastors, BDC xix, 123; *dental culer*, BDC xi, 41; l'acc. 'sodomita' recollida només per AlcM per a Bal. i Princ. és un bon substitut del castellanisme *maricón*].

Culera (DAG.), de l'arada (BDC xi, 92): és també ast. or. «parte del pantalón que corresponde a las asentaderas» (Vigón); *culerat*, *culereta*, *culerets*. *Culet*. *Culetada* grafia errònia per *culatada*. *Culija*. *Culotes* o *culots* pres del fr. *culottes*. *Culoti* (¿verament cast.?)

Culot [Lab. 1839: «lo carbó que fa fúm ---»; «tizón», DBal.; *CostManc.* I, s. v.], versemblantment